

De werken van J.J. Cremer die meegewerkt hebben om de kinderarbeid in Nederland te verbieden.

Vandaag, 23 januari, is het de Internationale Dag van het Handschrift. Deze dag is bedoeld ter herinnering aan de geboortedatum van John Hancock: hij was de eerste persoon die de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring ondertekende.

Van Cremer zijn veel handschriften bewaard gebleven.

Zoals de handschriften van “de Openbare brief aan z.ex. den minister van binnenlandsche zaken” en “Een woord aan mijn landgenooten” uit 1870.

Deze twee publicaties behoren met Fabriekskinderen tot een drieluik in de strijd tegen de kinderarbeid in Nederland en kunnen eigenlijk niet los van elkaar gezien worden.

De openbare brief verscheen omdat er politiek gezien nauwelijks vooruitgang was in de strijd tegen kinderarbeid. In de brief komt vooral het ongeduld van Cremer naar voren. Hij is het wachten op wetgeving beu en schrijft:

“En in dien tusschentijd zijn de vogels teruggekeerd uit het warme Zuiden, en hebben hun nestjes gebouwd; en de boomen zijn groen geworden; en.... men heeft kermis gevierd in de Residentie; en— die kinderen in de fabrieken hebben gewacht en geleden.”

Ook het sarcasme neemt toe: “Heeft Uwe Exc. misschien nog te weinig stemmen gehoord; te weinig vooral in evenredigheid van Neerlands bevolking?”

Kort voor het verschijnen van de openbare brief start Cremer via “Een woord aan mijn landgenooten” een petitie aan de koning om de minister te overtuigen van de noodzaak van een wettelijke regeling. In “Een woord aan mijn landgenooten” is het activisme van Cremer het meest zichtbaar. Hij spreekt niet meer van een bede, maar hij schrijft meerdere malen eisend: “Wij willen”.

De petitie is een succes. Overal in Nederland ontstaan comités die de zgn. adressen aan de koning verzamelen.

Het zou nog drie jaar (en een ander kabinet) duren eer de wet van Van Houten werd goedgekeurd in de tweede kamer.

Het slotwoord van J.J. Cremer in deze zaak schreef hij in 1876 en verscheen in de Romantische werken van 1878:

“En men heeft op den Minister gewacht, totdat nog drie jaren later, de eerste wet ter regeling van den kinderarbeid in de fabrieken, door een nieuwe regeering bekrachtigd werd.”

Zoals Multatuli's roman Max Havelaar een aanklacht is tegen de uitbuiting en onderdrukking van de bevolking van Nederlands-Indië, zijn deze werken van Cremer een aanklacht tegen de kinderarbeid in Nederland.

Oopen brief aan E. d. den Minister
Van Binnenlandsche Zaken.

Ik bidde u in dien ghy beiden
gheen gelegenheid hebt
om desen Epistel te lezen, doet het
Morgen, maar ~~het is niet~~
te laten niet. Kleine
antwoordt.

Excellentie!

In de hoop dat ~~de~~ ^{dit} ~~u~~ ^{oprijping mijn laatste zal}
arme fabrieksendere ^{richtt} ~~naar de~~ ^{aanwijzing der}
Ik heb tot u, Excellentie, Minister van Binnenlands-
sche Zaken!

Ik doe het met vertrouwen, wel wetend, dat ik
tot die arme u ter harte gaat, al wordt ook de
Van der Haarlemsch Burgemeester Jook, tot naft
nauwkeurig gerocht in het anders zoo volledige
Rapport der Commissie Van Onderzoek naar de toestand
der kinderen arbeiders in de fabrieken:

(Vooraf gezegd, niet)

Excellentie! Het is bekend: in Jaar 1863 ontving
de gezamenlijke Commissie van ~~de~~ ⁴² de Minister Van
Beide hare mandaat.

Zij arbeidde Zeven jaren. [Eindigde ^{met het} ~~aan~~ ^{uitgevoerd het} ~~aan~~ ^{in 1869}
Zij constateert dat... ~~erant~~ ~~erant~~ ~~is.~~

~~.....~~

Voorlezen
in de Vaderschool
no. 44 pag. 1970.

Een woord aan zijn landgenooten
door
J. J. Cremer

't Was een prachtige zomeravond. Aan
~~den~~ ^{doorps} ~~van des grooten tuins~~ ~~en~~ ~~onder~~
~~den~~ ~~grooten~~ ~~tuin~~ ~~en~~ ~~onder~~
~~den~~ ~~grooten~~ ~~tuin~~ ~~en~~ ~~onder~~
Sommerrijk geboonte maar men
den geestig mekronke lende Landweg ~~en~~ ~~es~~ ~~he~~
over de gelaende korenvelden genoot
in de mij Haande

Kladschrift
Fabriekskinderen
23 febr 1863
P. J. Cremer

Bladen uit het handschrift van *Fabriekskinderen*, 23 februari 1863. (Letterkundig Museum.)

In de *Twentsche Ct.* wekt de heer André de la Porte de nijvere bevolking op, om, nadat het *Nut van 't Algemeen* vruchteloos zich bij adres tot Z. M. den koning heeft gewend, ten einde eene wet te vragen, om „den leeftijd en de arbeidsuren voor *kinderen in fabrieken*” te regelen, aan de roepstem van den heer **Cremer** gehoor te verleen, en adressen aan den koning over deze zaak optezenden. Te Almelo en Kampen is zulk een adres reeds in omloop; Enschedé, Hengelo, Goor, Borne, Delden, Oldenzaal, Leiden, Tilburg en Hilversum zullen stellig volgen. De minister moet er zich niet meer op kunnen beroepen, dat de openbare meening zich *niet* uitspreekt.

Ook te Utrecht en te Rotterdam circuleeren reeds adressen tot ondersteuning van het adres des heeren **Cremer**, tot verbetering van den maatschappelijken toestand der *fabrieks-kinderen*.

En te Amsterdam?!

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 23 januari 2022.